

Szegedi László Tamás*
Brassó

Erdélyi helyzetkép az esperesi és generális vizitációk tapasztalatai alapján**

Csalódást fogok okozni, ha azt képzelik, hogy én borúlátó ember vagyok. Egész életem és szolgálatom arról szólt, hogy dacolva a statisztikák negatív adataival, teljesen pozitív életképet, Erdély- és magyarságképet hirdettem, amelyet most szeretnék elétekbe is tární.

Az értekezlet témájának megfogalmazása – Apadó egyház, növekvő felelősség? – időszzerű, hiszen a valóságot tükrözi, mert a számadatok szerint az Erdélyi Református Egyházkerület ma 260 000–280 000 lelket számlál, viszont ha a valóságot nézzük, az eltolódás 60 000-re tehető, és emiatt nekünk súlyos aggodalmunk és lelkipásztori frusztrációnk kell hogy legyen. Ez a láthatatlan egyház, amelyet nem értünk el. Azokról a személyekről van szó, akik különösen a nagyvárosokban élnek velünk együtt, de nem tudunk mit kezdeni velük, nem keressük meg, és nem találjuk meg őket. 60 000 ember.

De hadd szóljak még bizonyos statisztikai dolgokról. A legtragikusabb és legkritikusabb Nagyvárad. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke ugyanis elmondta nekem, hogy az állami nyilvántartások 32–33 000-re becsülik a nagyváradai reformátusságot, ezzel szemben a református egyház alig 18 000 lelket tart számon. Ez a 15 000 ember szinte fele azoknak a reformátusoknak, akikről semmit nem lehet tudni egy nagyvárosban. Marosvásárhely 10 000, Sepsiszentgyörgy 12 000 „rejtőző” reformátust számlálhat, és Kolozsvár is kb. 12 000, Brassó pedig mintegy 2000 fős lappangó tömeggel számolhat, és sorolhatnám tovább.

Az apadó egyház fogalma bennünket sokszor elkésérítene, viszont én úgy érzem, hogy mindig minden szolgálatot a missziói parancsból kell elindítani, hiszen azt hallottuk, azt kapjuk, és erre építettük teljes szolgálatunkat, hogy *Men-*

* Szegedi László Tamás a brassói Reménység Háza Református Egyházközség lelkipásztora, az Erdélyi Református Egyházkerület missziói előadója a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben szerzett lelkészi oklevelet (1981–1985). A Kőhalmi Református Egyházközség lelkipásztora-ként (1989–2018) lankadatlanul tevékenykedett a kőhalmi magyar iskolahálózat kiterjesztésén is, és 1995 őszén megalapította Kőhalmi Református Egyházközség Szórványdiákokotthonát, ahol 2018-ig 750 fiatal felől gondoskodott. A dél-erdélyi szórványmagyarság fáradhatatlan támogatójaként, valamint a kőhalmi diákokotthon megalapítása és működtetése érdekében végzett munkája elismeréseként 2018-ban a Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült.

** Ez az írás annak az előadásnak szerkesztett változata, amely 2018. október 16-án hangzott el Szlovákia Erdélyi Református Lelkészerkekezleti Szövetség Apadó egyház, növekvő felelősség? témájú konferenciáján.

jetek el tebát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, tanítva őket... (Mt 28,18–19) Nos a mindentől, ami 360 000-et jelentene, a 280–260 000-ig hatalmas a különbség. Ugyanakkor bátorít az Úr Jézus Krisztus kijelentése: *ahol ketten vagy hárman összejárnak az én nevemben: ott vagyok közöttük.* (Mt 18,20) Tehát mindig lehetünk egy nagyon komfortos és elegáns többségben. Nem érezzük magunkat sosem kisebbségben, még ha egyedül is lennénk, ha hozzászámoljuk az Atya, Fiú, Szentlélek. Hogyha ezzel a mentalitással lépünk ki a gyülekezetbe, és így fogjuk fel a szolgálatunkat, vagy ha éppen elkeserednénk is, amikor csak két ember van a templomban, vagy csupán csak a harangozó, nem érhet csalódás.

Valamikor ezelőtt harminc évvel történt, bűnbánati héten.

– Hát, tiszteletes úr, nem jött senki a bűnbánati hétre...

– Nem baj, Sándor bácsi, mi itt ma öten vagyunk.

– Hát hogy hogy?!

– Az Atya, Fiú, Szentlélek!

– Ez már nagy dolog, tiszteletes úr!

És elment, elmondta a faluban, a közösségben, hogy mit mondott a pap, és ehhez van egy másik történetem is.

Kineveznek egy lelkipásztort egy szórványba, és senki nem ment a templomba. Viszont a templom kertjében rengeteg sírkő, síremlék volt. Egy adott pillanatban a lelkipásztor felállt az egyik sírra, és elkezdett prédikálni a halottaknak. A faluban híre ment, hogy a pap megbolondult, majd utána ezt mondták: ezt az embert mégis meg kellene hallgatni, mert immár másodszor is ugyanezt teszi, amikor üres a templom. És így lett tele a templom egy idő után.

Tehát a mindentől a semmiig, akár a holtakig. Édesapámat szoktam idézni, aki azt mondta a kommunizmus idején, hogy minden, ami értékes Erdélyben, annak zöme olyan, mint a krumpli. Milyen is a krumpli? Ami jó, az a föld alatt van – a temetőben. De meg kell cáfolnom mindezt, és azt mondanom, hogy igenis, nemcsak a föld alatt van érték, hanem a felszínen is, és el lehet indulni még arról a pontról is, hogy senki sincs a templomban.

Van egy bibliai történet, ami nekem mindig nagy erőt ad: a századik juh példázata. Azt a 99-et otthagyni? Mekkora nagy felelősség! De ezt a rizikót fel lehet és fel is kell vállalni, hogy ott hagyok 99-et magukra, mert nekem van még egy emberem, akit meg kell keresnem. Istennek valóban ez a stratégiája, ez a matematikája. Tehát Isten is kockázatot vállal mindig, és ezt példázza, ezt tanítja nekünk: ha rábizzuk a nyáj zömét, a 99-et, akkor el lehet egy emberért is menni. Ehhez pedig van egy komoly bibliai történetünk: az etióp kincstárnok megtérése (ApCsel 8,26–40). A Lélek elviszi Fülöpöt, a tanítványt a gyér forgalmú, Gázába vezető útra egyetlen emberért. Erre mondja Gyökössy, hogy ez az egy ember megtalálása: szolgálat. Van értelme megtartani a közösségeinket, a szórványainkat? Érdemes elkezdni egy emberrel is bármit? Igen! A Szentlélek Isten az, aki erre minket bátorít, erősít, és ha kell, visz. Visz olyankor is, amikor mi nem akarunk menni, amikor tiltakozunk ellene. Mert egy emberért is érdemes elmenni, mert annak az üdvössége fontosabb minden másnál.

Hogyha továbbmennénk, akkor az Ószövetség egy igéjéhez szeretnék eljutni, és ez egyúttal egy szórványfilmnek is a címe: *Maradék juhaimat összegyűjtöm.*¹ Azaz, az egy, a maradék ugye a századik. Ha ezeket mind összerakom is, nagyon lehangoló a mi szolgálatunk. Mindig a kevesekért kell sokat tenni. De mi lesz a többséggel? Igen, ha a lélekszámmal és a statisztikával most untatni kezdenék titeket – ennek azonban nincs értelme, mert benne van minden az *Értesítőben*² –, akkor valóban azt mondhatom, hogy minden évben egy Gecse utcai nagyságú gyülekezet tűnik el a református egyházból Erdélyben, és ez mintegy 5000–5400 lélek. Fájdalmas dolog ez, amely összefügg azzal, hogy igazából nincsenek születések. Szabó Dezső volt talán az, aki azt mondta, hogy márpedig a Kárpát-medence azoké lesz, akik teleszülük azt gyermekekkel. Ha az anyakönyveket vesszük figyelembe – készítettem egy 28 éves statisztikát –, a születések aránya 50%-kal csökkent a református egyházban. (Ennek sok tényezője van).

Kell-e tehát nekünk egyáltalán foglalkoznunk a kis- és nagyközösségeinkkel? Mert mi is a szórvány? Mi az apadás? Szórvány már egy tömbház is, ahol egy magyar család lakik, és teljesen magányosnak érzi magát, és gyermeke nincs kivel játszson a szomszédban.

Épülnek a nagy negyedek. Egy brassói lány most mondta nekem, hogy egy kilométert kell gyalogolnia poros úton, hogy eljusson az első buszhoz. Aztán megkérdeztem: „Kivel játszol?” Ezt válaszolta: „Senkivel. Nincs, kivel beszélgetnem magyarul, nincs, kivel tárgyaljak.” Ez az abszolút egy, ez a századik, akit meg kell keresned az új urbanizációban, a városban. De ugyanúgy elmehetünk Bolyába, Bolyai János és Bolyai Farkas szülőfalujába, ahol egyetlenegy magyar református él; ezt hívják „az utolsó magyarnak”. És még szimbolikusan is a falunak egyes száma alatt lakik. Ő a református tanító, az utolsó magyar. A tömbházban az utolsó magyar. A faluban az utolsó magyar. Mit kezdesz velük? Mindkettő ugyanakkora felelősséget jelent a szolgálatunkban.

Én hiszem azt, hogy ha mi belefáradunk, és ha mi elkezdünk keseregni a magunk létén és a magunk szolgálatán, az abból fakad, hogy kevés a szolgálat öröme. Kevés az az elégtétel, a szolgálatból fakadó öröm, amelyet mi nem akarunk meglátni csak akkor, amikor sokan vannak. Ezen már nagyon sokszor elbukunk. Elkeseredik a fiatal lelkipásztor, és mondja nekünk a vizitáció alatt: „Esperes úr, mit csináljunk? Csak 4–5-en vagyunk.” És mondta nekem a gondnok a bűnbánati héten: „Tudja mit, tiszteletes úr, holnap inkább ne tartsunk semmit. Mert ugye magának is dolga van, ugye, tiszteletes úr? Nekem is dolgom van.” Ott, azon az egy kritikus ponton fel fogom adni. És azt mondom: „Milyen igaza van. Én is várok egy vendéget.” A gondnok hazamegy, és azt mondja

¹ Vö. Jer 23,3: *Összegyűjtöm nyájam maradékát minden országból, ahová szétszórtam őket, és visszatevelem legelőjükkre, ahol szaporodni és sokasodni fognak.*

² Ld. Szegedi László Tamás: Missziói jelentés a 2016-os esztendőről. In: *Értesítő* (az Erdélyi Református Egyházkerület hivatalos lapja, a *Református Szemle* melléklete) 26. (2017/4–7), (12–16) 12–13.

a feleségének: „A pap úgy látja, hogy nekem is gondom van, neki is gondja van, hát mit keresünk mi a templomban?” De ha te nem adtad fel először, és azt monddod, hogy nem baj, mert holnap még a szomszéd is eljön és a harangozó is, akkor már itt el kezdünk építeni valamit, amiből a szolgálati öröm származik. Mert a szolgálatban felfedezett öröm nélkül nem lehet sem kisebbségben, sem többségben, sem a hatezer lelkes gyülekezetben, sem az egy-, két- vagy ötemberes szórványban szolgálni. Ha nem tapasztalom meg azokkal az emberekkel és azokkal a létszámközösségekkel – mindegy, hogy mekkora az –, hogy nekem van örömöm és elégtételem ebben a szolgálatban, és kipróbálok magam, hogy valóban végiggondolok egy nagyheti vagy egy imaheti sorozatot, és azt végigviszem, bármi történjék is, akkor annak a hétnek a végén örömöm lesz, és megláthatom, hogy a következő nagyhét már másképp alakul.

A feladás a legnagyobb gondja a mai egyháznak. Az, amikor mi dobjuk be a törülközőt, és nem az emberek, nem a gyülekezetnek a tagjai. Mert úgy gondoljuk, hogy csupán csak a sokra, és a sokak megtartására vagyunk predestinálva.

Ravasz László a háború alatt fogalmazott meg egy nagyon szép gondolatot, és ezt édesapámnak egy írásában találtam: „Minden népet, de köztük legelőször azt az egyet, azt az egyetlenegy, amelyet rajtunk kívül senki sem ismer a világon, azt a mindhalálig szidott, áldott, korbácsolt és ezerszer csókolt népünket, a magyart kell megtartani.”

Agyonszidott, áldott, korbácsolt, csókolt, kevés, nagy, sok... Játshatunk ezekkel a fogalmakkal, a lényeges viszont az, hogy Isten nekünk elsősorban a házuk táján adott felelősséget. És ezt kéri tőlünk számon: a mi népünket. Nem akarok nyitni vitát afelől, hogy nekünk van más felelősségünk is. A velünk együtt élő többségi nemzettel is? Hogy lemondunk a misszióról? Hogy lemondunk a románok misszionálásáról, a külmisszióról? Nem kívánok beszélni ezekről, hiszen ma nem ez a téma.

Száz éve irányított és kontrollált asszimiláció alatt élünk. A kontrollált és irányított asszimiláció azt jelenti, mindenhol, ahol én nem vagyok a helyemen, ahol nem tudom, hogy mit kell tennem, és ahol nem mutatom meg, hogy én hívő, Krisztus-hívő, magyar református keresztyén ember vagyok, ott az asszimilációs nagy henger minden módszert, minden eszközt meg fog mozgatni, hogy bedaráljon minket. Mi versenyszellemben élünk. Én úgy tudtam mindig, hogy amikor verseny van a két közösség között, az jó, az motíváló. Amikor valami jót tesz, én is azt szeretném tenni. Amikor a szomszédom rendez valamit a háza táján, akkor én is elkezdek valamit rendezni. Hogy is mondták a régiek: *Sub pondere crescit palma*. Súly alatt növekszik a pálma? Kell nekünk ez a súly, kell nekünk ez a kereszt, ha akarjátok. Kell nekünk, hogy a kereszt némelykor nagyobb legyen, hogy józanodjunk, és azon ne siránkozzunk, hogy miként is lehet ez, miért is van ez, hanem a magunk kis világát, azt a mikrokozmoszt, vagy ha akarjátok, azt az autonómiaszigetet, amit egy kis egyházközségnek, a te gyülekezetednek, a te családodnak neveznek, azzal kell mindig valamit kezdeni.

Ha én azon gondolkodom már az első naptól fogva, hogy hol van egy nagyobb gyülekezet, ahová én mehetnék, mert ott ez van, az van, amaz van, akkor én hiszem azt, hogy sosem fogom adni magamból azt, amit valóban elvár tőlem Krisztus, az egyház, a magyarság, a reformátusság. Nem leszek teljes értékű lelkipásztor, ha nyugtalan és elégedetlen vagyok, ha szomorú és keserű vagyok, ha magával ránt az a mentalitás, hogy mi a kevesekhez, a szórványhoz, a kisebbséghez tartozunk, és hogy nyilvánvaló körülöttem az asszimiláció következménye. Meg lehet keseredni egy nagy gyülekezetben is. Láttam én már depressziós lelkipásztort 600–800 lelkes gyülekezetben, és láttam felemelt fővel járó, aktív és évtizedekig szolgáló lelkipásztort nagyon kis gyülekezetekben. És ez mindig megmutatkozik. A lelkületünktől függ, attól, hogy mennyit adunk bele.

A lélekszámcsökkenésnek van egy másik nagy oka: a migráció, az emigráció, a külföldre való elmenetel. Eltűnnek az embereink a nagyvilágban. Ma úgy felerősödött ez a tényező, hogy erről ma nekünk komolyan kell beszélnünk. A lelkipásztorok sokaságától azt hallom, hogy ma már exportra keresztelnek, esketnek, konfirmálnak exporterekként. Vagyis mit jelent ez? A statisztikában azt írja, hogy például kereszteltem öt gyermeket, és kiderül, hogy az egyiket Svédországban, a másikat Amerikában, a harmadikat Olaszországban. Mi lesz azzal a gyermekkel? Mi lesz azzal a családdal? Fel tudjuk tartóztatni ezt a folyamatot? Lehet, hogy azt mondjuk, hogy nem, mert nekünk nincsenek társadalmi mechanizmusaink, hatalmi eszközeink és olyan anyagi hátterünk, amivel itthonmaradásra készíthetnénk a fiatalokat. Viszont adhatunk nekik reményt és lelkületet, hogy ahová elmennek a nagyvilágba, onnan mindig visszavágyakozzanak. És higgyétek el, hogy azokból, akik elvándoroltak, sohasem hal ki az a lelkület, hogy ők egyszer haza akarnak jönni. Hogyha megérzik a gyülekezetben, a közösségben, a magyarságban, hogy ez a mi közös otthonunk, ez a vágyakozás és lelkesedés velük fog élni, és mint egy vándormadarat nyugtalanná teszi őket egy idő után, hogy haza kell jönni. Segíteni kell, hogy az integrálódjanak az új világba. De hogyan integrálódják? Hívó emberként. Hogyha van misszió, ezt nevezhetjük missziónak. Ha jó az alapozás, az ültetés, a Nyugatra kiment fiatal család bizonyára meg fogja élni teljes mértékben a maga életét úgy, ahogyan a gyülekezetben is tette. Erről sok példát tudnék mondani.

Voltam Spanyolországban, Németországban, Kanadában, Amerikában, ahol ilyen közösségekben jártam, és mindig azok voltak a nagyon pozitív emberek, akik itthon megkapták a közösségeinktől, gyülekezeteinktől a maximálisat. Ebben nem lehet semmilyen kompromisszum. Megkérdezték tőlem, hogy milyen terveim vannak a jövőt illetően Brassóban? Azt mondtam nekik, hogy Brassóban sebességkorlátozás van. Én igazából tisztelettel betartom ezeket. De egy dologban egészen bizonyos vagyok, hogy a hit dolgaiban 150 km-es sebességgel kell hajtanom, és ebben nem lesz sebességkorlátozás. Mert ekkor jön a nyomás, és ez a szakítópróba.

Katekizáció

Egy alkalommal három hölgy jött hozzám. A gondnok tájékoztatott, hogy ők valami nagyvállalkozók feleségei, és lányaik konfirmandus korúak. Nem is arról beszélünk, hogy mi a konfirmáció, még azt sem tudtuk megbeszélni, hogy ezek a gyermekek hol voltak hatodikos korukig. Mert számukra nem volt gyülekezeti vallásóra. El kell mondanom, hogy sok nagyváros gyülekezeteiben – tisztelet a kivételeknek – nincs vallásóra. Nos elkezdünk beszélgetni ezekkel a szülőkkel, s mondtam volna, hogy miért fontos, és miért szükséges a hitre nevelés, s hogy mekkora nagy áldás, de őket ez nem érdekelte, hanem csak az, hogy mikor lesz a konfirmáció. Mert a nagynéninek – mondta az egyik – Ausztriában már most be kell jelentenie, hogy mikor fog hazajönni. Mondtam, hogy menjen haza, jelentse nyugodtan azt, amit akar, mert én az én világomban az elmúlt harminchárom év alatt minden szülőnek és gyülekezetnek azt mondtam, konfirmáció csak akkor lesz, amikor a gyermekek felkészültek, s amikor el fogják azt a hitet érní, hogy velem hitbeli dolgokon vitatkozzanak.

Elmondom eddigi szolgálatom legnagyobb örömét és csúcását. Egy olyan kislánnyal, aki rendkívüli intellektummal rendelkezik, eljutottunk egy olyan vitaszintig, ami hihetetlennek tűnik egy hetedikos kislány esetében. De ez annak következménye, hogy már óvodáskorától neveltük őt is. Az iskolában egy lelképásztor felesége tanította a biológiát, és a hetedikos leányka azt mondja neki: „Márpedig tudja meg, tanárnő, magán kívül ezen a Földön mindenki, akinek esze van, tudja, hogy az embert a Jóisten teremtette.” A tanárnő be akarta négyesezni, aztán csodálkozva visszahőkölt, és végiggondolta a dolgot, hogy majd velem is szembe kell néznie. Azt mondtam, hogy soha ne legyenek konfirmandusaink és vallásórásaink, akik nem így fognak kiállni a tanáraik elé, a világ elé a maguk Szentíráson alapuló hitével.

Ezért érdemes két gyermekkel is annyit kínlódni, hogy orra bukjál. Bizony, némelykor a vakációnkat is a konfirmandusok felkészítésével töltjük, mert van, amikor július első vagy második vasárnapján vagy augusztusban van konfirmáció. A református egyházban az a hagyomány, hogy akár befejeződik a felkészítés, akár nem, és akár felkészültek az ifjak, akár nem, virágvasárnapján van a konfirmáció. Ne legyen kompromisszum a hit dolgaiban! Es akkor mindegy, hogy hányan vagyunk. Azért a kettőért, azért az egyért, az elveszettért, mindegy, hogy kiért, nekünk ezt meg kell tennünk.

Bibliaórák és más alkalmak

Nagy gondban vagyunk a konfirmandusszülőkkel való beszélgetés és a családi modell torzulásával. Mit kezdhetünk azzal a gyermekkel, ifjúval, aki például ezt mondja nekem: „Édesanyám megismert az interneten egy amerikai férfit, és megszökött. Itt hagyott apukámmal, és most van egy pótanyukám. Némelykor Facebookon beszélgetünk, és egy évben kétszer hazajön, hogy meglátogasson. Én is voltam már Houstonban. Maga volt Houstonban?”

Ez a problémánk, hogy a családi modell torzulása miatt annyi mindennel találkozunk, és annyi mindent kell helyre tennünk, ami miatt nem mondhatunk le arról, hogy vasárnaptól vasárnapig az egyházban szüntelenül történnie kell valaminek. És ez a valami a belmissziós munkánk lényege és ütőereje. Azaz: lemondunk nagyon sok helyen a bibliaóráról. De én mégis azt hiszem, és Istennek hála, gyakorolom, hogy hetente négyféle csoportban tartunk bibliaórát. Hála Istennek, én már láttam nagyvárosoktól kezdve kis falvakig olyan bibliaórák modelleket, amelyeket szeretnék kipróbálni a siker, a szép eredmény reményével. Mert ha a gyülekezetnek minimálisan negyedét vagy felét nem mozgatjuk meg vasárnaptól vasárnapig, és nem találkozunk lelkipásztorként a reánk bízott emberekkel, akkor mindegy, hogy nagy vagy kicsi a gyülekezet, a munkánk örömtelen és eredménytelen. Közhely, de mégis elmondom: „Ha a lelkipásztor hat napon át láthatatlan, a hetediken érthetetlen.” És mennyire igaz ez! Megtapasztaltam, és valóban mindig fáj a szívem, ha útra kell kelni, és emiatt néha mozgatni kell a bibliaórákat, hogy ne hogy elmaradjanak. „Hát maradjon el, tiszteletes úr!” – adják a jóindulatú tanácsot. Egyszer kell egyet elhagyni harminc év alatt, egyszer kell egyet elhagyni egy héten, hogy utána majd az atyafi azt mondja nekünk: „Hát maga is elhagyta.” Nem szabad kompromisszumot kötni!

Hiszem tehát azt, hogy a kompromisszumkötés, a feladás, sokszor pedig az a lelkület, amivel elkeseredünk, belekeseredünk, ez jelenti az eredménytelenséget és a számszerű apadást. Viszont lelkiekben sem szabad sohasem apadnunk. Tekintsük úgy, hogy minden gyülekezet a lélekszámától függetlenül százszázalékos közösség, teljes értékű, amivel ugyanazt lehet tenni, mint a nagy gyülekezettel.

A Sepsiszentgyörgyi Református Egyházkerületnek már korábban volt egy *Üzenet* című lapja,³ amelynek egyik 1943-ban megjelent számában, a háború kelletős közepén, amikor 10 kilométerrel arrébb Románia, Dél-Erdély, Észak-Erdély, háború, hadsereg stb. van, azt olvashatjuk: csak annyi ember építhet magyar jövőt, amennyi elfogadja az evangéliumot. Csak annyi épít a munkánkból jövőt, ahány elfogadja az evangéliumot. Hogyha az igehirdetésben és mindenféle alkalmában az igehirdetésnek – és ezzel nem sorolok fel mindent – ezekben gondolkozunk, ezek építenek, képesek hegyeket mozdítani, képesek megállítani az apadást. A lelki apadást is, mert sokkal fontosabb az, hogy gyülekezeteink lelkileg ne sorvadjanak el, hogy érezzék azt: mi értük élünk, nem ők miérettünk. Nem úgy van, hogy az egész gyülekezet a lelkipásztort szolgálja, hanem fordítva. Azaz odaállok, és azt mondom: „Uram, használj fel, én rendelkezésemre bocsátom életemet.”

Volt kolléga, aki azt mondta: „Kikérem magamnak, esperes úr, nekem van magánéletem is.” Van a lelkipásztornak magánélete? Igen, van magánélete. Az,

³ Tudniillik az Erdélyi Református Egyházkerület *Üzenet* című gyülekezeti lapja, amely 1990. március 15-én indult dr. Busty Dezső marosvásárhelyi lelkipásztor kezdeményezésével. A lap presbitériuma a következő tagokból állt: id. Adorján Kálmán, Adorjáni László, Csiha Kálmán, Dávid Lajos, Fülöp G. Dénes, Ötvös József és Varga László. Első nyolc száma Marosvásárhelyen jelent meg, 1990. június 30-tól Kolozsváron szerkesztik és nyomtatják.

hogy a családjával együtt szolgálja az egyházat és annak Urát. Vele együtt gondolkodik, vele sír, vele örvend, a gyermekeivel együtt, a példaadásával együtt, és sok mindennel.

Arra is mondhatnék sok példát, hogy a család nincs a lelkipásztor mögött, és emiatt sok kudarc adódik, illetve apadás következik be. Apadáson azt is értem, amikor megüresedik a templom. Az például, hogy egy 2400 lelkes gyülekezetben egy sorsdöntő közgyűlést tartanak leválásról, kiállásról, leszakadásról, és arra csupán 38-an jönnek el, arról beszél, hogy ott valami nagy baj van. Sok mindennel van baj, és nekünk kell gondolkoznunk azon, hogy miért is üresek a templomok.

„Türelem” – mondta nekem egy idős asszony Marosgombáson. Püspöki vizitációra szálltunk ki, s amikor kijöttünk a templomból, az öreg fejkendős asszony odajött hozzám, és ezt súgta nekem: „Tiszteletes úr, legyen türelme a mű népünkhöz.” Van nekünk türelmünk a mi népünkhöz? Van türelmünk kívárni, hogy a gyümölcsök megérjenek? Van türelmünk arra, hogy egy emberrel, egy üggyel, egy szolgálattal töltsünk el napokat, éjszakákat, hogy megküzdjünk egy szolgálat sikeréért, avagy sikertelenségével?

Ifjúság

Jöttek hozzám segédlelkészek, gyakornokok – Istennek hála, hogy már tíznek lehettem mentora –, pedig kicsi gyülekezetben szolgáltam, és mindig azt mondták nekem, hogy az ifjúsági munkával, az ifjúsági neveléssel van nekik a legnagyobb gondjuk, és ettől félnek a legjobban. Persze már közöttem és közöttük is megvan a kommunikációs szakadék, mivel én nem tartozom a mai modern technológizált ifjúság köréhez, nem vagyok Facebook-generációs, de tudom, hogy mire van szüksége a szívüknek, lelküknek. Ne adjátok fel! Ne adjátok fel, ha majd két fiatallal kell dolgoznotok, ha két ifjúval kell majd elültetni a magokat. Az a kettő hozni fog még két barátot. És én tudom, hogy ez így van, s ilyenkor örül a szívem, hogy látom, van négy református, van két katolikus, két unitárius és egy evangélikus, és azt mondhatom: „Drága ifjak, milyen jó látni azt, hogy ti idejöttök, ahol a legtisztább a víz forrása.” Mert oda fognak menni, higgyétek el.

Ha egy nagyvárosban a katolikus egyház veszi át ezeket a funkciókat, és az kezd el az ifjak, az egyetemisták között a legjobb, leghatékonyabb missziót, ne csodálkozzunk azon, ha a mi fiataljaink, egyetemistáink is oda fognak menni. Hogyha a nagyvárosokban nem fogjuk megérezni azt, hogy mekkora potenciál van, akkor hatalmasat mulasztunk.

Most csak a saját házam tájáról beszélek. Brassó dinamikusan fejlődő város, 15 000 lakossal szaporodik évente. Honnan jönnek, mivel határos? Háromszékkal. Háromszéknek melyik részével határos Brassó? A református sepsiszéki

résszel. Nem a Szentfölddel,⁴ hanem a református résszel. Tavaly beállított hozzám egy ifjú, aki katolikus, de hozzám járt mindig, s akit megválasztottak brassyói diákszövetségi elnöknek. Ezt mondta nekem: „Pap bácsi, rendeztünk golyóbált az egyetemistáknak.” Kértem tőle, hogy hányat sikerült összetoborozni, ő pedig így válaszolt: „925-öt. Ki kellett bérelnünk a gyár kázinóját.” Hát, ha van 925 egyetemista, és ezek kizárólag román egyetemre járnak, kezdtem számolni, akkor ebből legalább 500 református. A többi unitárius, katolikus, evangélikus, és akkor mennyien lehetnek azok, akiknek abszolút semmi közük nincs nem-hogy az egyházzal, de a magyar ifjúsági szervezetekkel sem. Tehát én úgy hiszem, hogy ezt külön tanítani kellene, felkészíteni kellene embereket, és erre mi, az egyházak nem vagyunk felkészülve. A teológiai képzés megadja a maximumot, és én is hálás vagyok azért, amit ott tanultam, és amit ma is tanítanak, de ez már annyira szakszolgáltatás és annyira speciális munkává vált, hogy ehhez külön lelkipásztorokat, szakembereket kellene képezni.

És itt van a másik gond: ha Brassónak van három gyülekezete, Kolozsvárnak tizenkettő, Marosvásárhelynek pedig tíz, akkor erőnket, pénzünket, tehetségünket, logisztikánkat össze kell adnunk ahhoz, hogy majd az az ember, aki felvállalja ezt a munkát, a legprofesszionálisabban tudja elvégezni. Mert mi jön vissza az egyetemista-, ifjúsági lelkészekről? Hogy bizony magukra maradtak nem egyszer úgy, hogy még lakhatóság kérdése is gond volt egy nagyvárosban.

Kedves szolgatársaim, azt hiszem, ezen is gondolkodnunk kell, hogy ha nekünk vannak parókiáink, ahol hála Istennek jól megvagyunk, s akkora felületen lakunk, hogy kergetőzni lehetne benne, akkor azoknak az embereknek, akik szolgatársaink, munkatársaink lesznek, meg kell adni mindent. És az ifjúságnak is meg kell adni mindent, azaz úgy teljesíteni a missziói parancsot, hogy mindenkit tanítványá kell tenni. Tehát ezt a maximumot kell szem előtt tartani.

Diakónia

Miközben súlyos gondjaink támadtak ifjúsági munka terén, most hadd beszéljek az öregek rétegéről. Az erdélyi társadalom előregedőben van, akárcsak Európa népessége, s emiatt mintha a nemzetek agóniájának lennénk tanúi. Először a spanyol nemzet agóniája mutatkozott meg, ahol a kiöregedett, elnéptelenedett falvakba csalogatták fiataljainkat. Olyan polgármester is volt, aki hazaüzent Kőhalomba: „Ha hozol még három családot három gyermekkel, újraépítjük az iskolát.” Németország ugyanezt teszi most, hiszen nem tudta kiheverni a két világháborút. Azt olvastam, hogy a német nemzet 100 millió férfit veszített a két világháborúban, és emiatt megbomlott az egyensúly a nemek között. Négy nő jut egy férfirre, és nincs, aki dolgozzon. Ehhez ki kell vinni a mi fiataljainkat, importálni kell a munkaerőt keletről nyugatra.

⁴ Az úgynevezett Szentföld a Háromszéki-medence északi részén elterülő, római katolikusok lakta peremvidék. Ennek délkeleti szöglete lenyúlik Maksáig, ahol Sepsiszékkal, keleten pedig Orbaiszékkal határos.

Előregednek a közösségeink, előregednek és elnéptelenednek a falvaink, és azt mondhatnánk, nincs ember, akit meg lehessen tartani. Nos hát ekkor hárul ránk az, amiben megint csak gyermekcipőben járunk, de Istennek hála, 15–20 éve mégiscsak talpon van: a diakóniai szolgálat, amely két pilléren áll. Az egyik az intézményes, a másik pedig a gyülekezeti. Ne úgy gondolkodjunk, mint a válásoktatás esetében, azaz ha van iskolai, akkor nincs szükség a gyülekezetre. Az intézményes diakónia nem helyettesíti, az gyülekezeti diakóniát. A prédikáció kézzelfogható megvalósulása a szeretetszolgálatban mutatkozik meg. Abban, hogy le tudok hajolni az emberhez, és gondját viselem. Ebben – hála Istennek – sok lépést tett az egyház. Üdvözlöm azokat a közösségeket, lelkipásztorokat, akik nagyon sokat tettek az elmúlt huszonnyolc évben, hogy segítsenek az embereken, nemcsak szóval, nemcsak lelkiekkel, hanem konkrétumokban is – abból a kevésből, abból a sok segélyből és bármiből, amiből lehetett.

Az intézményes diakóniának azért kell felerősödni, mert miközben a fiatal családok elmennek, a magukra hagyott öregeink itthon maradnak a falvakban, a nagyvárosokban pedig különösen, és nincs, aki rájuk nyissa az ajtót. Ha mi nem fogunk hozzájuk menni, ha nem foglalkozunk velük, akkor senki sem.

Mert mi történt? A kis gyülekezetekben a lelkipásztor maradt az egyetlen értelmiségi, aki felvállalja a közösség ügyét. Csak a Ceaușescu-világban volt olyan szerencsém, hogy az értelmiségiek a parókián futottak össze: az agrármérnök, három orvosnő, nyolc tanítónő és tanárnő. (Ezért is lett tanárnő a feleségem.) Némelykor beszélgettünk, máskor zenét hallgattunk. Őket is kihelyezték. Ma nem helyeznek ki senkit. Ma az egyetlen társadalmi csoport a lelkipásztoroké, a reformátusoké – nem tudom, mi a helyzet a más egyházakban –, akiket kihelyeznek egy kicsi helyre, és akkor szembekerülnek a szórvánnyal, a kisebbségi léttel, az értelmiségi elszigetelődéssel... és ennél a pontnál megállnék.

Ezelőtt pár évvel egy fiatal lelkipásztor, aki a környezetemben szolgált, hétfő reggel nyolc órakor kopogott be hozzám a feleségével, és azt mondta: „Jöttünk egy kicsit hozzátok, mert mi úgy unatkozunk.” Kedves szolgatársaim! Ha egy lelkipásztornak van ideje unatkozni, akkor ez azt jelenti, hogy semmit nem értett meg a lelkészi szolgálat lényegéből. Ha nekem egy kicsi szabadidőm lenne, még több ennél, mert nagyon kevés van, akkor olvasnék, akkor tótágast állnék. Mondtam egyszer egy ilyen lelkipásztornak: „Én veszek neked egy kiló festéket, ecsetet, és légy szíves, menjél ki, úgyis rozsdás a kapu, kezd el lassan festegetni délutánig, aztán jön Mari néni:

- Adjon Isten, tiszteletes úr, mit csinál?
- Festem a kaput.
- Jaj, de jó, olyan rég nem festették le.
- Hát Mari néni, mit csinál a tehene?
- Sántikál.
- És az unokái? ...”

És ebből már olyan csodálatos lelkigondozói beszélgetés lesz. És hogyha azt a kaput egy félnapon át festegeti a lelkipásztor, és látja a gyülekezet, hogy nem-

csak a számítógép előtt ül, vagy hogy bemegy a városba, és azt mondja a másíknak, aki hal meg, annyi dolga van, hogy én unatkozom... Ilyen nincs, én nem tudok elképzelni ilyent, s ha van, akkor ez a lelki szegénység.

Higgýtétek el, az elmúlt hat év alatt, amióta betöltöm a kerületnél a missziói előadóí a tisztséget, ezt a keresztemet, kétszer kerültem be a kórházba epekrízissel. Mind a kétszer azért, mert olyan gyülekezetben voltunk, hogy azt már sem ember, sem Isten, sem senki ki nem tudta bírni. Nem fogom megnevezni. Amit én ott láttam és tapasztaltam... hogy is mondjam nektek? Amikor a kollektíva épületeit lerombolták, kifosztották, tönkretették, hát azokhoz képest ezek még szállodák voltak. Hogy juthatunk el a szolgálatunkban 10–20–30 év után, hogy ilyen állapotba kerüljön egy gyülekezet és egy lelkipásztor? Amikor a püspökhe-lyettes szolgatársam, Kántor Csaba felmenni készült a szószékre, figyelmeztették, hogy vigyázzon a fejére, mert a szószékkoronáról leválófélben van egy bádogda-rab. Hát van ilyen mélység is, amitől lehet epekrízisünk, de legyen. Legyünk bete-gek, ha azt látjuk, hogy valami rosszul megy. És ha látjuk, hogy egy kolléga tény-leg unatkozik, akkor adjunk neki valami tennivalót. Kezdjünk valamit vele, hogy megértse: az egyházban nincs egy pillanatnyi unalom sem. Én nem olvastam se-hol arról, hogy Jézus Krisztus vagy a tanítványok unatkoztak volna.

Nincs helye az unatkozásnak. Ott vannak a gyerekek és ifjak, a diakónia az öregek felkarolására, és még nem szóltunk a presbitériumról, amelyről mond-ják, hogy „bólintórium”, a hogy „a presbitéri tisztség díszállás, és nem szolgál-lat”. Egyszer valaki elszólte magát: „Vannak gondok és vannak főgondok.” Mennyire igazat mondott. Nekünk ezzel is kezdenünk kell valamit. Igaza van an-nak a sok lelkipásztornak, hogy a laikusképzés megoldhatná az egyházban a pil-lanatnyilag szomorú helyzetet, hogy *az aratnivaló sok, de munkás kevés* (Mt 9,37). Mi a megoldás? Nevelnünk kell gyermekkortól fogva olyan bátor vallásórásokat, kátéórásokat, akik fel merik vállalni ebben a szekularizált világban, hogy min-denki tudja meg, hogy az Istentől származik az ember. És aztán legyen olyan if-jú, aki bátran kiálljon amellett, hogy én már pedig Julcsát szeretem, és nem Józsefet. Legyen bátorsága!

Nem rég bementem az iskolába, és kezdtem mondani a bánatomat, félretet-tem a leckét, és Sodomáról és Gomoráról kezdtem beszélni. Egy hetedikes, copfos gyerek feláll, és azt mondta nekem: „Maga homofób”. Tehát mivel kell nekem, lelkipásztornak küzdenem? Azzal, hogy valahol a családjában, a szülei, a barátai körében egy egészen más szemléletet vallanak, és nekem ebből az ifjú-ból kell majd faragni ügyes konfirmandust, ifis fiatal, majd aztán a jövő presi-terét. Tehát nem lehet azt mondani, hogy unatkozom.

Presbitérium

Hadd mondjam el, hogy vannak jó modellek. Én Marosvásárhelyt hoznám fel példának. Abban a gyülekezetében voltunk, ahol Lőrincz István szolgál, ki akartam kérdezni a konfirmandusokat. Ötvenen voltak, és megjelent tíz presi-

ter is. Abban a gyülekezetben minden presbiterre jut öt konfirmandus. A lelkipásztor megtartja a tanítást, a magyarázatot, és utána a presbiterek foglalkoznak a konfirmandusok öttagú csoportjával. A következő órán, amikor jönnek, amíg a lelkipásztor bejön, addig ők kérdezik ki a káté kérdéseit. Mit tesz az a presbiter, aki már húsz éve presbiter? Kívülről tudja újra a kátét. Hathatós munkatár-sa lesz a lelkipásztornak a hitvallásos nevelésben, a szolgálatában. Emellett még szeretetkapcsolat, baráti kapcsolatok alakulnak ki a presbiter és a kofirmadusok családjai között, mert a családok elhívják a presbitert és családját magukhoz, és együtt ünnepelnek. A családok összejárnak, és olyan kapcsolat alakul ki az idősebb és a fiatalabb generációk között, hogy azt már nem is kellett építeni. Elhátároztam, hogy ezt a példát mindenhol el fogom mondani, és próbálom én is bevezetni. Még nem tudom, hogy mekkora sikerrel fog járni, mert azért presbiterek akarunk lenni, de tenni semmit nem szeretnénk.

1989-ben a koncepciózus világban, amikor jött a forradalom, minden presbiternek adtam egy körzetes füzetet, és azt mondtam, hogy felosztjuk a bő száz lelket számláló gyülekezetet 12–15 családra, körzetekre. A családok név szerint ott sorakoznak a füzetben, és minden eseményt, mindent, ami történik, ebbe a füzetbe kell bejegyezni. Azt mondja az egyik presbiter: „Én azt a füzetet nem fogom elvenni, nem járok senkihez, és nem írok le senkiről semmit.” Mondom: „Akkor maga mától fogva nem presbiter.” Mire ő: „Én akarok lenni, de semmit nem csinálok.” Akkor én meg tettem forró fejjel, ma biztos nem tenném meg, hogy kidobtam. Ugye milyen rosszul hangzik, hiszen egy gyülekezet választ meg egy presbiteret. De a gyülekezet is felháborodott magatartása miatt. És az a jó, amikor a gyülekezet is felháborodik, és nem azt mondják, hogy a papnának rövid a szoknyája, vagy hogy a gyermekek pofátlanok, hanem azon háborodik fel, hogy valaki nem akar tenni semmit az egyházban. Én nagyon szeretem az ilyen embereket. Van most egy konkrét vitánk, példánk: egy gondnok elment a lelkipásztorához, és azt mondta:

– Négy problémám van tiszteletes úr. Az egyik az, hogy maga nem csinál semmit.

– Hogyhogy!?

– Maga nem tart bibliaórát, gyülekezeti vallásórát, és már nagyon rég nem volt családot látogatni. Ezenkívül nagyon hosszú és nagyon unalmas a prédikációja.

Én elbújtam volna, és elsüllyedtem volna a föld alá. Ennek a reakciója nem az kell hogy legyen, hogy depressziós és búskomor leszek, hanem akkor összeszedem magam, megszervezem, és bebizonyítom annak a presbiteremnek, gondnokomnak, hogy márpedig igen is, én tudok szolgálni. És ebben van öröm, van előmenetel. Ezt meg kell tenni, és adja a Jóisten, hogy legyenek ilyen presbiterünk, akik nemcsak az anyagiakért aggódnak. A presbiteri gyűléseken – én olvastam már sok ilyet – az anyagiak jelentik a gyűlések lényegét és tartalmát. De tárgyaljanak arról is, hogy vajon hogy is állunk lelkileg.

Mondjam el viszont, hogy vannak öntudatos presbiterek is. Van egy imaheti történetem. Meghívtam a már 80 évét betöltött Varga László⁵ nyugdíjas lelképásztort, és olyan prédikációt mondott, hogy ő lett annak az imahétnek leginkább értékelt igehirdetője. De tudjátok, hogy az éles eszű Varga Laci bácsi vitatható teológiai nézeteket is valló teológus is volt,⁶ és prédikációjában ez az állítás is elhangzott: „Igaz, becsületes magyar ember csakis református lehet, és a református ember nem lehet, csak igaz magyar ember. Csakhogy egy másik felekezeti lelkész is ott volt a templomban, aki aztán a hétvégén szolgált, és válaszul Varga László állítására ezt mondta: „Ti, a reformátusok kitaláltátok, hogy Jézus Krisztus Isten Fia.” Aztán az istentisztelet után már vártak a presbiterek, és azt kérték tőlem, hogy azonnal hívjak össze presbiteri gyűlést, mert ők ezt a lelkészt soha többé nem fogják felengedni a szószékre. És ez a lelkész azóta nem szolgálhat a templomukban. Adjon a Jóisten nektek ilyen presbitereket, akik képesek felvállalni ezt is.

Szintén imahéten hallottam egy másik gyülekezetben, hogy az unitárius lelképásztor ezt mondta a Hegyi Beszéd kapcsán: „Atyámfiak, Jézus azt mondja, hogy ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel. De én azt mondom nektek, hogy ha megdobnak kővel, dobjatok vissza jó két-három kővel.” A gyülekezet pedig felháborodott, és emiatt komoly botrány támadt a faluban. Adja a Jóisten, hogy fel tudjunk háborodni, amikor a Biblia igazságait sértik, és adjon bátorságot arra, hogy meg is védjük hitünket. Mert akkor nem kell beszélünk arról, hogy mi az apadás, vagy hogyan apadunk. De Isten pillanatnyilag ezt a közösséget adta nekünk. Nem a mi dolgunk, hogy isteni matematikával és a demográfiai előrejelzésekkel foglalkozzunk, hanem az a lényeges, hogy ott, ahol vagyunk – és mindegy, mekkora az a gyülekezet –, milyen lelkülettel szolgálunk.

⁵ Varga László (1928–2017) református lelkész, egyházi író, emlékiró a zilahi Református Wesselényi Kollégiumban érettségizett, főiskolai tanulmányait pedig Bolyai Tudományegyetem jogi karán kezdte (1946), és eközben az IKE titkára volt. Politikai nézetei miatt eltávolították az egyetemről, s így a kolozsvári protestáns teológián szerzett lelkészi képesítést (1948–1952), és 1957-ig Abrudbányán volt lelkész. 1956 őszén Budapesten tartózkodott, részt vett a magyar forradalom eseményeiben, és hazatérése után sem palástolta azonosulását a már levert forradalom ügyével. 1957 márciusában letartóztatták, a Dobai-per másodrendű vádlottjaként hazaárulással vádolták, és életfogytiglani kényszermunkára ítélték. 1964-ben szabadult közkegyelemmel, és Magyarországon, Magyarpalatkán, Somkeréken, Marosfelfaluban, 1988-tól pedig Marosvásárhelyen volt lelkész, ahol megszervezte a cserealjai egyházközösséget. 1990-ben alapítója volt, 1992–1996 között pedig elnöke a Romániai Magyar Kereszténydemokrata Pártnak.

Az elhunytja után közölt méltatásokat ld. Adorjáni Zoltán: Elhunyt Varga László (Zilah, 1928 – Marosvásárhely, 2017). In: *Református Szemle* 110. (2017/4), 448–449. Szűcs Ferenc: In memoriam Varga László. Uo. 449–451. Juhász Tamás: Rend és szabadság. Aki barackot nyomott a történelem kobakjára. Varga László (1928–2017). Uo. 452–454.

⁶ „Tudott élni jogaival: az intellektuális szemléléssel, vizsgálódással, a kérdéssel, a válaszok megkísérlésével, és tudta, hogy válaszai nem végsők, viszont közelebb vihetnek a valósághoz. De ki is merete mondani, sőt bátorkodott le is írni mindazt, amit sokan csak gondolati szinten forgatunk magunkban – igaz, hogy veszteség, de közös haszon nélkül is.” Adorjáni Zoltán: *i. m.* 449.

Nekünk igazából ma meg kell vizsgálnunk, hogy melyek a reánk háruló többletfeladatok. Ennek az előadásnak keretében nem volt lehetőség kitérni mindenre. De az elhangzottakból is érzékelhetjük, hogy a felelősségünk mindig növekedik. Nem arra buzdítottam, hogy nekünk kell a kultúrkomornyikká lennünk a faluban; sem arra, hogy nekünk kell megszerveznünk a táncháztalálkozót, bár ez is nemes dolog. Arra sem buzdítottam, hogy nekünk tanácsosoknak kell lennünk a polgármesteri hivatalban, hogy politizálunk is szükséges, és arra sem, hogy légy menedzsere az illető falunak, kereskedj autóval, stb., hanem azt mondtam, hogy ami az egyház lényegéhez, építéséhez és a misszióhoz tartozik, abban annyi potenciál és öröm van, hogy azzal mindenki lelkes örömmel szolgálhat.

Befejezés

A Piramis együttesnek van egy sokatmondó énekszám 1978-ból: *Égni kell annak, aki gyűjtani akar.*

Ne azt kövesd, aki hátradől,
és a karosszékben a semmire tud várni.
Eredj, haladj, hogy le ne maradj,
és ne engedd, hogy megállítson bármi.

Égni kell,
Égni kell,
Égni kell,
Égni kell,
annak aki gyűjtani akar.

Ne azt figyeld, aki visszalép,
ha véget ér a kitaposott ösvény.
Kezdj új utat, új mondatot,
és a merészebbek szava lesz a törvény.

Égni kell,
Égni kell,
Égni kell,
Égni kell,
annak aki gyűjtani akar.

„Ne azt figyeld, aki visszalép” – ez a versszak megismétlődik a refrénnel.

Én úgy gondolom, hogy a lelkeszi szolgálat és a többletfeladatok abból fakadnak, hogy felelősségünk van. Ezt a gázbojlerhez szoktam hasonlítani, amely fel van szerelve a falra, s annak van egy takaréklángja. Hogyha takaréklángon kívánjuk végezni a lelkeszi szolgálatot, akkor biztos, hogy nem fogunk kiégni. De ha azt akarjuk, hogy hasznosak legyünk, akkor lángolnunk kell: „Égni kell annak, aki gyűjtani akar.” Megtörténhet, hogy úgy, mint a gyertya, amelyet nem a véka alá helyeznek, hanem a gyertyatartóba, le fogunk égni. Elég és elfogy életünk, és vele együtt szolgálatunk, de a végén nem megfáradtak leszünk, nem kiégették leszünk, hanem – hiszem – azzal a boldog örömmel számolhatunk be, hogy az Úr alázatos szolgálói voltunk.

Ha a munka mennyiségét, minőségét kellene mérni, akkor Móricz Zsigmond *Erdély-trilógiáját* hívom segítségül, amiben az író ezeket a szavakat adja Bethlen Gábor szájába:

„Nem mindig lehet megtenni, amit kell, de mindent meg kell tenni, amit lehet.”

Mindent nem fogunk tudni megtenni, feladataink pedig növekednek, szaporodnak. De amit meg lehet tenni, azt meg kell tennünk. És itt szembesülünk azzal a gonddal, hogy mi a szolgálat minimuma. Kinek-kinek más, hiszen az előbb hangzott el egyik kollégánk ajkáról, hogy mindenkinek belső lelki világától, tudásától, lelkesedésétől, hitétől és az odaadott szívetől függ, hogy mekkora lánggal ég szolgálatában, hogy látják-e a világban, hogy melegednek-e mellette az emberek, hogy valóban másnak a szívet is lánggra lehet lobbantani a Krisztus szeretetével, hogy valóban az evangélium iránt köteleztük el magunkat.

Ne mondjunk le a modern világ által adott sokféle eszközzel. Hálás vagyok a modern világnak, hogy videókultúrát, információt, internetet és minden mást adott. Én látom, hogy a fiatalok mindezt milyen ügyesen használják. Fel tudjuk-e használni mi is mindezeket, hogy hatékonyabb legyen a szolgálatunk?

Igen, megszorodott a felelősségünk, szolgálatunk a területei kitágultak, de ugyanakkor hiszem, hogy Isten ad hozzájuk újabb és újabb eszközöket, eszköztárakat. Ezelőtt még harminc évvel, a szekrényben rejtegettük azt az egy evangéliumi kiadói könyvet, amit Dobri Janó bácsi újságpapírba csomagolva itt-ott osztogatott, mert jött a razzia, és kereste azt a könyvet. Ma pedig reánk borul a könyvtár, a világ, az információk, ott van minden a számítógépünkön. Nem mondhatjuk azt, mint az a lelkipásztor, aki nálunk tartott előadást a megyében: az a baj, hogy az egyházkerület nem ad ki elegendő könyvet, ami a vallásoktatást illeti. Hát könyörgöm, tessék megnézni azt az internetet. Ott van az a honlap, ami száz példát, száz modellt, száz éneket rendel hozzá egy adott bibliai történethez. Nem az a gond, hogy nincsenek eszközeink. Inkább azon múlik sok minden, hogy égünk vagy nem égünk. És akkor a feladatok nem tudnak olyan nagyra nőni, hogy azokat ne tudnánk elvégezni. Ha azt mondja a Szentírás, hogy Isten nem kísért meg bennünket erőnkön felül, biztos, hogy nem fog olyan sok feladatot adni, amihez ne rendelne erőt, szívet, hitet, anyagiakat és mindent. De ezekért nekünk is harcolnunk kell.

Kedves szolgatársaim, nekem százegy papírom van, és nagyon sokat beszélhetnék a számomra adott témáról. A témától el-elkalandoztam, mert nem vagyok igazán rendszerező ember, hanem inkább csapongva mondom el azt, ami a szívemben van. Spurgeon mondásával egybehangzóan tudom én is, hogy sok hibám van, ha bennem kevés a szeretet. Engem is ezzel a sok hibával fogadjatok el.

* * *

This paper is a revised version of a lecture presented on October 16, 2018, in a conference entitled “Diminishing Church, Increasing Responsibilities”, organised by the Union of Reformed Ministers in Transylvania. The author, general director of the Reformed Church District of Transylvania, sketches the new challenges awaiting the church workers of diminishing congregations in the fields of catechisation, bible study, youth work, diaconia, and leader training.

Keywords: Reformed Church District of Transylvania, diminishing church, increasing responsibility, mission.